

УДК 340.132.85

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

І.В. Кипич, к.ю.н., старший викладач

Міжгалузева академія управління

В статті розглядається проблематика громадянського суспільства, особливості формування та розвитку, як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: *інститути громадянського суспільства, адміністративно-правові відносини, адміністративно-правове регулювання, адміністративні реформи*

Постановка проблеми. Процес становлення громадянського суспільства складний і суперечливий, аналіз його потребує конкретно-історичного підходу. Зародження та розвиток громадянського суспільства відбувається протягом тривалого періоду еволюції сучасної цивілізації. Цей процес має багато закономірностей, спільних для багатьох країн. Але кожна держава, розвиваючи громадянське суспільство, вносила щось особливе, характерне саме для неї. Досить специфічний досвід його побудови мала Україна. Це зумовило і характерний розвиток суспільства, наклало певний відбиток на взаємовідносини між верствами населення.

Протягом всього періоду суспільного розвитку все частіше інтереси колективу домінували над інтересами особи. В таких умовах усвідомлення себе як громадянина, як повноправної особистості не могло відбутися. Вся історія ідеї громадянського суспільства – це історія перетворення самої колективності, організованої за законами спільного життя в розвиток людини, що вийшла із природного стану необмеженої свободи, в громадянина цього суспільства. Кожна держава має бути зацікавлена в створенні та всебічному розширенні й поглибленні громадянського суспільства, якщо воно прагне до задоволення потреб громадян, до своєї адаптації в загальнолюдський цивілізований процес. Для держави стає життєво необхідним розвиток всіх елементів громадянського суспільства. Чи відповідає таке суспільство досягнутому рівню світової цивілізації, має засвідчити рівень задоволення інтересів і потреб, громадянський мир на основі дії прийнятих державою законів.

Отже, в умовах недостатньо розвинутих структур громадянського суспільства й не сформованості правової держави надзвичайної актуальності набуває саме адміністративно-правове регулювання розвитку громадянського суспільства як сполучна ланка між державними, недержавними інституціями, об'єднаними спільною метою – утвердження й забезпечення прав і свобод людини. Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю аналізу ролі адміністративно-правового регулювання у процесі розвитку громадянського суспільства в Україні, а також у ході наукового забезпечення і практичного втілення адміністративної реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Осмислення загального поняття громадянського суспільства полягає у прагненні систематизувати притаманні йому відмінні ознаки. Громадянське суспільство є однією з основоположних суспільно-політичних концепцій, розробкою якої займалися такі європейські мислителі як Дж. Лок, Фергюсон, Сміт, Монтеस्क'є, Гегель, Алексіс де Токвіль, а також представники американського Просвітництва Томас Пейн та Джеймс Медісон. Гегель розглядав громадянське суспільство як сферу матеріального, економічного життя і діяльності людей, вважав громадянське суспільство взаємозв'язаною системою соціальних груп, спільностей, інститутів, приватних осіб, взаємодія яких регулюється цивільним правом і прямо не залежать від політики держави. Громадянське суспільство використовує і К. Маркс розуміючи його як організацію родини, станів і класів, відносини власності і розподілу, взагалі форм і засобів існування і функціонування суспільства.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку агропромислового
виробництва України в контексті інтеграції у світову економіку»**

Підхід А. Токвіля, став одним з найголовніших теоретичних нововведень, акцент був поставлений на асоціативній діяльності, яка створює необхідне для демократії активне соціальне поле, поширює дух солідаризму, терпимості й кооперації, тобто є джерелом того, що в наш час називають соціальним капіталом. А. Фергюсон був критичним стосовно моралі громадянського суспільства і вважав, що людина є засадничо-моральна істота та пов'язував з цим повільний, але невпинний процес зростання цивілізованості «Нариси з історії громадянського суспільства», де вперше в англійській мові було вжите слово «цивілізація». Більшість сучасних авторів розглядають громадянське суспільство як сферу недержавних, неполітичних відносин, щоправда, кожен із них по різному розуміє форми його реалізації. Моїсєєв В.А., Сіренко В.Ф., Тимошенко В.І. розглядають його як сферу самовиявлення вільних громадян і їх об'єднань, обмежених відповідними законами від безпосереднього втручання і довільної регламентації діяльності із боку державної влади. Кириченко С.О., навпаки, вважає державу інститутом громадянського суспільства. У Кедрової Г., громадянське суспільство – це відкрите суспільство у розумінні демократичного, цивілізованого суспільства. А. Кочетков, А. Одинцова, О. Самородний розглядають громадянське суспільство як суспільні зв'язки, що виникають поза сферою політики, як певну сукупність виробничих відносин, що зв'язують громадян. Є. Амбарнумов підкреслює, що тенденція до формування громадянського суспільства реалізується через розвиток горизонтальних зв'язків шляхом перехреснування економічних зв'язків суто господарськими рамками. Ю. Красіна, А. Галкіна, під громадянським суспільством розглядають стабільну систему горизонтальних соціальних зв'язків, суспільно-політичних орієнтацій і норм суспільної поведінки, що виникла безпосередньо із відносин власності, але не зводиться до них. В цій системі концентруються і оформляються економічні, професійні, культурні, релігійні та інші повсякденні інтереси соціальних прошарків і груп. Бебик В.М., Дзюбка І.С., Кирилюк Ф.М., Ковальчук Т.І., Кухта Б., Левківський К.М., Литвиненко Ю.М., Надольний М.Ф., Панов М.І., Рябов С.Г., Семків О.І. в основі громадянського суспільства бачать сферу життя індивідів як приватних осіб, систему вільно встановлюваних ними соціальних зв'язків і асоціацій, різноманітність притаманних їм інтересів, можливостей і способів їх вираження і здійснення.

Окремі питання адміністративно-правових механізмів взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства в Україні розглядали у своїх роботах В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, К.І. Беляков, В.Т. Білоус, В.О. Заросило, О.В. Кузьменко, О.М. Музичук, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, А.М. Подоляка, В.М. Попович, Т.О. Проценко, С.Г. Стеценко, О.Н. Ярмиш та інші науковці.

До розв'язання проблеми адміністративної реформи в Україні системно підходили вітчизняні вчені: О.Ф. Андрійко, І.В. Арістова, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р.А. Калюжний, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Н.Р. Нижник, В.Ф. Опришко, С.В. Петков, Л.А. Савченко, А.О. Селіванов, В.В. Цветков та інші.

Мета статті. У статті поставлено за мету розглянути вплив адміністративного права на розвиток громадянського суспільства в Україні

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких основних завдань:

- з'ясувати поняття громадянського суспільства як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- дослідити вплив адміністративного права на розвиток громадянського суспільства в Україні;
- з'ясувати роль адміністративно-правових відносин у формуванні громадянського суспільства;
- проаналізувати адміністративно-правові функції та принципи розвитку громадянського суспільства, з'ясувати проблеми їх реалізації;

Виклад основного матеріалу. Посилення впливу громадян на прийняття політичних рішень і формування демократичної правової держави в Україні зумовлює актуальність участі інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами, створенні системи соціального партнерства між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю.

Розвиток громадянського суспільства є важливим напрямком демократичної модернізації суспільства, умовою соціальної стабільності та національної безпеки, до суттєвих ознак якого належать: становлення відкритого суспільства, роздержавлення приватного життя громадян. Лише розвинуте, стабільне громадянське суспільство уможливує утворення правової держави, є основою стабільного демократичного політичного режиму й авторитетної влади.

Поступ України до на шляху до правової держави зумовлює важливість проблем, пов'язаних з реформуванням державної влади та її впливом на розвиток громадянського суспільства. З огляду на це видається необхідним акцентувати увагу на тій винятковій ролі, яку відіграють адміністративне право та юридична наука в процесі дослідження громадянського суспільства в Україні.

Крім того, з метою євроінтеграції Україна має бути готовою взяти на себе обов'язки членства Європейського Союзу й відповідати вимогам, встановленим Європейською Радою у Копенгагені 22 червня 1993 року (Копенгагенські критерії). Відносно громадянського суспільства ці вимоги передбачають стабільність законів та інституційних структур, що гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини.

Отже, в умовах недостатньо розвинутих структур громадянського суспільства й не сформованості правової держави надзвичайної актуальності набуває саме адміністративно-правове регулювання розвитку громадянського суспільства як сполучна ланка між державними, недержавними інституціями, об'єднаними спільною метою – утвердження й забезпечення прав і свобод людини.

Громадянське суспільство як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це сукупність громадських інститутів, які сформовані на добровільній основі, діють на самоврядних засадах у межах Конституції та законів України, за допомогою яких особа вільно реалізує свої основні природні права і свободи, що дозволяє виділити два аспекти, поєднання яких обумовить прогнозування перспектив його розвитку:

- теоретичний – громадянське суспільство є ідеальною організацією суспільного життя, за допомогою якої вдосконалюються економічна, політична і духовна сфери життя суспільства; практичний – громадянське суспільство є результатом специфічного історичного розвитку в різних культурно-історичних традиціях. Адміністративно-правове регулювання розвитку громадянського суспільства в Україні передбачає:

- забезпечення взаємодії громадянського суспільства і держави з метою реалізації гарантованих Конституцією України прав та законних інтересів людини і громадянина та поступове обмеження кількості владних структур та сфери їхньої діяльності;

- правову регламентацію механізму реалізації потенціалу громадських організацій з метою стимулювання діяльності органів державної влади у сфері демократизації та соціалізації держави, а також захисту прав і свобод громадян шляхом незалежної експертизи державних рішень, участі у законотворчості, моніторингу дотримання органами виконавчої влади вимог нормативно-правових актів тощо;

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку агропромислового
виробництва України в контексті інтеграції у світову економіку»**

- формування політичної свідомості та громадської думки щодо розуміння характеру та функцій громадянського суспільства з позицій реалізації як повсякденних потреб громадян, так і довгострокових національних інтересів України.

Адміністративно-правова галузь є важливим засобом науково обґрунтованого прогресивного розвитку української держави та суспільства, оскільки, саме адміністративне право є одним з найбільш істотних факторів впливу на розвиток державної виконавчої влади, системи органів державного управління і на процеси їх реформування. Отже, без піднесення авторитету та ролі науки адміністративного права, істотного підвищення якості та ефективності юридичних досліджень, урахування її рекомендацій та висновків неможливо розв'язати складні завдання розвитку громадянського суспільства та побудови правової держави в Україні. Адміністративно-правові засади розвитку громадянського суспільства можна визначити як сукупність адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства з метою удосконалення їхнього взаємного владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси.

Аналізуючи вплив адміністративного права на розвиток громадянського суспільства, можна виділити такі складові: норми права, як один із офіційних елементів у системі адміністративно-правових засад; адміністративно-правові відносини між державними інститутами і громадянським суспільством; діяльність органів державної влади як комплекс заходів держави по відношенню до громадянського суспільства, в тому числі й інституційна основа державної діяльності.

На розвиток громадянського суспільства в Україні суттєвий вплив також мають адміністративно-правові відносини, які складаються з приводу: реалізації громадянами України конституційних прав та свобод; організаційно-правового забезпечення функціонування інститутів громадянського суспільства та їх взаємодії з державою.

Адміністративно-правові функції розвитку громадянського суспільства – головні напрями впливу адміністративного права на суспільні відносини, через які досягається мета громадянського суспільства та проявляється його сутність.

Фактично, адміністративно-правові функції розвитку громадянського суспільства є проявом впливу державних органів на формування інститутів громадянського суспільства, а способи впливу функцій права реалізуються через дотримання принципів, виконання вимог права, реальну участь громадян у відносинах між державою та державними інституціями.

Зважаючи на те, що адміністративно-правові функції розвитку громадянського суспільства є складовими функцій права, доцільно виділити регулюючу та охоронну функції. Регулююча адміністративно-правова функція полягає в тому, що інститути громадянського суспільства створюють сприятливі умови для функціонування демократичної влади, а адміністративно-правові норми регламентують цей процес. Охоронна адміністративно-правова функція полягає в тому, що інститути громадянського суспільства виступають гарантом непорушності конституційних прав громадян, а норми адміністративного права встановлюють відповідальність за їх порушення. Під адміністративно-правовими принципами розвитку громадянського суспільства слід розуміти основоположні ідеї, які визначають механізм адміністративно-правового регулювання відносин у сфері взаємодії держави, суспільства, особи щодо формування громадянського суспільства.

До адміністративно-правових принципів розвитку громадянського суспільства належать: принцип повноти прав і свобод громадян у адміністративно-правовій сфері; принцип служіння органів державної влади суспільству й людині; принцип обмеженості втручання органів державної влади в громадське й особисте життя людини; принцип взаємної відповідальності суспільства, держави, особи; принцип мінімізації визначення функціональних повноважень державних органів щодо реалізації влади.

Зважаючи на те, що адміністративно-правові принципи розбудови громадянського суспільства в узагальненому вигляді виражають не лише природу адміністративного права та громадянського суспільства, а й визначають спрямованість і найсуттєвіші риси регулювання діяльності органів державної виконавчої влади у напрямку формування інститутів громадянського суспільства вважаємо за доцільне законодавчо закріпити основні принципи адміністративного права. Завдання реалізації адміністративно-правових функцій розвитку громадянського суспільства полягає в тому, щоб урегулювати суспільні відносини таким чином, щоб з одного боку права і свободи громадян були максимально захищеними та гарантованими, а з іншого органи державної влади мали можливість належним чином здійснювати свої функції. Об'єктивними закономірностями реалізації адміністративно-правових функцій та принципів розвитку громадянського суспільства є державно-правові закономірності, які характеризують адміністративне право як засіб здійснення управлінського впливу на становлення громадянського суспільства.

Проблеми реалізації адміністративно-правових функцій та принципів розвитку громадянського суспільства пов'язані з адміністративно-правовими гарантіями реалізації прав та свобод громадян на мирні зібрання, на свободу об'єднання, на звернення, на участь в управлінні державними справами. Також, існують проблеми дотримання адміністративно-правового принципу взаємної відповідальності суспільства, держави, особи, в частині відповідальності держави перед особою.

Показником реалізації адміністративно-правових функцій та принципів розвитку громадянського суспільства в Україні є стан гарантування та дотримання таких адміністративних прав громадян, як право на звернення, право збиратися мирно, право на свободу об'єднань, право на участь в управлінні державними справами.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Основним напрямком удосконалення адміністративно-правових засад розвитку громадянського суспільства є проведення адміністративно-правової реформи, яка передбачає здійснення комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на зміцнення демократичної системи державного управління, модернізацію державно-управлінських відносин, створення дієвої системи державного забезпечення та захисту конституційних прав і свобод людини, гідних умов її життя, наближення апарату управління до громадян, пристосування його до потреб громадянського суспільства.

Результатом проведення адміністративної реформи має стати вирішення наступних завдань щодо: формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління; формування ефективної системи місцевого самоврядування – запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання публічних послуг; організація на нових засадах державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; удосконалення системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів; запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою.

Список літератури:

1. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення / Автори: В.Ф. Сіренко, В.І. Тимошенко, Т.І. Ковальчук та інші. – К.: „Логос”, 1997. - С. 57.
2. Кириченко С.О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. – Київ, Логос, 1999. – 88с.
3. Колодій А. Перешкоди на шляху інституціалізації громадянського суспільства в Україні / Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю. – 30 травня 2001 р. Київ, Українська Академія державного управління при Президентові України. – Т. 1-3. – К., 2001. – 276с.
4. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства: Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Монографія. – Львів: Видавництво «Червона Калина», 2002. – 276с.
5. Михальченко М.І., Журавський В.С., Танчер В.В. Соціально-політична трансформація України: реальність, міфологеми, проблеми вибору. – К., 1997. с.114.
6. Журавський В.С. Україна політична : переступити через прірву. – К., 1995. 124с.
7. Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи / В.І. Луговий, В.М. Князев. Заг.ред. Українська Академія державного управління при Президентові України. – К.: Вид-во. АУДУ, 2001. – 252с.
8. Льницька У. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: теоретичний і прикладний аспекти.// Матеріали другої університетської конференції молодих науковців «Актуальні проблеми гуманітарних і соціальних наук» / Укладач І.Я. Хома. – Львів, 2010. – 86 с. – С.18-21.

**ВЛИЯНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА НА РАЗВИТИЕ
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ**

***И.В. Кипич, кандидат юридических наук, старший преподаватель
Межотраслевой академии управления***

В статье рассматривается проблематика гражданского общества, особенности формирования и развития, как объекта административно-правовой регуляции.

Ключевые слова: институты гражданского общества, административно-правовые отношения, административно-правовая регуляция, административные реформы.

**EFFECT OF ADMINISTRATIVE LAW ON CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT
IN UKRAINE**

Inga V. Kipich, PhD, Senior Lecturer Interdisciplinary Management Academy

In the article the problem of civil society, feature of forming and development, is examined as to the object of the administrative adjusting.

Key words: institutes of civil society, administrative relations, administrative adjusting, administrative reforms